Prof. Woltjer is bij het toelatings-examen tot de Vrije Universiteit zoo streng. Het propaedeutisch examen is daar zoo zwaar. Bij Prof. Kuyper examen in Theologie te doen is geene kleinigheid. Derhalve over Kampen de doleerende kerk binnengetreden! Zóó ging een tweetal van ons

Hier is wel iets van aan.

Blijft het gebruik maken van art. 8 niet hooge, zeer hooge, bijna niet voorkomende exceptie, dan laat men het gehalte der kerken zeer aanmerkelijk zinken, en daalt af tot den rang van een zendingskerk.

Toch zal de Directeur ook zijnerzijds weer dienen te erkennen, dat in Calvijns dagen en mee door Calvijns toedoen, heel wat half- of kwart-gestudeerden hun weg naar den kansel vonden; dat ook in ons land toentertijd het eerste geslacht predikers soms zeer schraallijk in de consten thuis was; dat ook de beweging van 1834 aanvankelijk aan gelijke zwakheid leed; en dat desniettemin dit bedenkelijk verschijnsel zeer spoedig schier geheel verdween.

Daar make men zich dus niet te ongerust over.

Veel liever heeft de gemeente een degelijk uitgestudeerd prediker; mits die prediker van de Hoogeschool dan ook een geestelijk gave voor Gods volk brenge.

En op de kweeking van een godvruchtig, degelijk, niet zichzelf zoekend, maar Gods kerk bedoelend geslacht van predikers kan de geachte Directeur zelf niet geringen invloed oefenen.

In *De Vrije Kerk* zegt Ds. Beuker, dat hij van de Conferentie op 10 April een indruk meebracht, die geen hope liet.

Dat echter het feit, dat enkele broederen veel gunstiger indruk hadden bekomen dan hij, nog een flauwe hoop doet overblijven, dat hij zich heeft vergist.

Aan zulk een uitlating blijkt duidelijk, dat Ds. Beuker ja wel hereeniging zou wenschen, als wij met pak en zak naar hem overkwamen en ons eenvoudig bij hem lieten inlijven, maar dat hij *tegen* elke vereeniging of hereeniging is, waarbij aan zijn kant ook maar iets anders zou moeten worden dan het nu is.

De verslaggever in *De Heraut* zag dus nog zoo mis niet.

We denken er dan ook niet aan, nogmaals op al de vragen die Ds. Beuker stelt, in te gaan.

We schreven nu een jaar lang over al deze vraagstukken, en Ds. Beukers poging, om ze ons, als ware er nog geen woord over gezegd, nu nogmaals soo klakkeloos voor te leggen, toont genoegzaam, dat hij zoo vast en onwrikbaar in zijn ideeën inzit, dat argumenten, die op het tegendeel uit zouden loopen, geen vat op hem hebben.

Had hij gezegd: „In veel versta ik u; veel is mij duidelijk geworden; doch op dit en dat punt ga ik nog niet mee of had ik gaarne nadere inlichting," zoo ware er op te antwoorden.

Nu daarentegen ons schrijven een jaar lang bij hem volmaakt een aankloppen aan eens dooven mans deur is geweest, en hij nog *niets* van ons vat of verstaat, en nog even ver is, als toen we ons eerste woord schreven, is het vooruit te voorzien, op wat wijs een vernieuwde poging tot antwoord zou ontvangen worden

We zullen ons die moeite dan ook sparen.

Slechts ééne proeve ten bewijze van ons goed recht, om zoo te spreken.

Op de Conferentie was o. a. door Doc. Wielenga gewezen op de houding der Zwitsersche kantons na den slag bij Kappel, op het bepaalde bij den vrede van Passau, en bij dien van Munster.

Hierop is terstond breedvoerig én door Dr. Kuyper én door Dr. Rutgers geantwoord, o. a. met de opmerking, dat de onderhandelaren bij die acten volstrekt *geen* kerken, maar *magistraten* waren.

Toch zegt Ds. Beuker nu weer op pag. 238 der *Vrije kerk*: „Hebben die *kerken* toen niet gezondigd, dat ze aan Rome den titel van Katholieke kerk lieten?"

Men gevoelt: zoo is alle discussie doelloos en vlot ze niet.

Herhaaldelijk is in den laatsten tijd de zedelijke toestand van ons Indisch leger ter sprake gekomen; vooral de zendeling De Haan gaf daarover zeer verontrustende berichten; en meer dan eens zelfs wierd de vraag geopperd, of men door plaatsing van advertentiën de aanwerving van manschappen voor dit leger wel bevorderen mocht.

Thans is, naar de *Prot. Noordbr.* meldt, over een en ander eenig meerder licht verspreid door kolonel Rochemont, die zelf als sergeant in de Indische kazerne geleefd heeft en als officier in allerlei rang het kazerneleven heeft gadegeslagen.

Deze getuige nu is het met den zendeling De Haan niet geheel eens, en geeft een eenigszins andere voorstelling van de zaak. Volgens hem is er geen quaestie van, dat de vrouwen die in de Indische kazernes worden toegelaten gemeene sletten zouden zijn, en zijn ze feitelijk niet anders dan *Njai's*; een soort huishoudsters, gelijk in Indië in alle rangen en standen, ook bij het hooger ambtenaarspersoneel, gevonden worden. Naar zijn oordeel besitten deze *Njai's* trouw en schaamtegevoel, en is er geen quaestie van dat de kazernes tooneelen van liederlijkheid of openbare brooddronkenheid en dierlijkheid zouden opleveren. Integendeel acht hij, dat het verwijderen der *Njai's* ons leger in zedelijk gehalte zeer zou doen achteruitgaan.

Zonder nu te zeggen, dat deze inlichtingen ons voldoen; verre van daar; eer met de *Prot. Noordbr.* vasthoudende, dat elke verbintenis van dien aard ergerlijke zonde voor God is; — komt de zaak hiermee toch wel in een eenigszins ander licht te staan, dan men meende, en is het een verademing te ontwaren, dat het moreel gehalte van het Indische leger iets minder diep zonk dan men gewaand had.

Toch laten we ons door deze voorstelling niet blinddoeken. We weten hoe reeds in de kazernes hier te lande sommiger geest zich openbaarde; we kennen iets van het gehalte der vreemdelingen en landgenooten die als koloniaal naar de Oost gaan; en ons kwam ook wel iets ter oore van den standaard van zedelijkheid die onder de tropische lucht voor de conscientie geldt. En dan blijven we *vreezen!* Een leger als waarmee Cromwell overwon en Gustaaf Wasa triomfeerde is het stellig niet.

De vraag echter, of men uit dien hoofde alle opneming van betere elementen in dit leger moet tegengaan, zouden we nog niet in bevestigenden zin durven beantwoorden.

Daar mag men eerst toe overgaan, als men zeker is, dat het kwaad ongeneeslijk wierd.

Slechts zooveel durven we zeggen, dat we de dienstneming voor de Koloniën stellig aan een ieder ontraden, die geen fermiteit van karakter en kloekheid en zelfbeheersching bezit, om de valsche schaamte tegenover elken verleider te ontwapenen.

Onze uitgever blijft de boekenmarkt terdege voeden:

Na Lohmans uitnemende dissertatie een goede biographie over Calvijn. Nu weer een Hollandsche vertaling van enkele Tractaten over het Gereformeerde kerkrecht van Voetius, en een klein tijdschrift voor de bepleiting der Gereformeerde beginselen onder redactie van de heeren De Gaay Fortman en Schot. En dan nog, om deze week uit te komen, een derde deel van de *Dagen van Goede Boodschap*, en het eerste deel van het *Werk van den Heiligen Geest*, beide van Dr. A. Kuyper.

Zes uitgaven in nog geen veertien dagen. Wel toont het ijver, ondernemingsgeest en energie!

KUYPER.

Uit de Pers.

Thesis, antithesis en *synthesis* is de drieling, waarop telkens weer elk pleidooi over de hereeniging of vereeniging der Gereformeerden neerkomt.

Docent Wielenga teekent dezen drieling aldus:

De wederzijdsche bedenkingen hebben we vernomen. En zoowel aan de eene als aan de andere zijde is wel iets tot staving bij te brengen.

Beider fout bestaat echter m. i. daarin dat men te veel of liever te eenzijdigen nadruk legt op een *enkele verklaring* en op een *enkel feit* zonder in het oog te houden wat daarmee *in verband* staat, wat er aan voorafgaat of wat er op volgt en waardoor het alles zijn eigenlijke beteekenis verkrijgt.

Gaat men daarop door, dan hebben én »Scheiding" én »Doleantie" beide het hard te verantwoorden.

. . . . . .

Het verschil in handelwijze valt in het oog.

Wij gaan hiervan uit, dat niemand gerekend wordt met ons meê te gaan, dan wie dat *uitdrukkelijk* verklaart.

Terwijl de Doleerenden er van uitgaan, dat ieder der leden gerekend wordt meê te gaan, tenzij hij het *uitdrukkelijk* weigert.

Doch daarin stemmen beiden weêr overeen, dat elk, die zich »aansluiten" of »meegaan" hebben te verklaren, dat ze naar Gods Woord zich houden aan de Geref. Confessie, terwijl ze daarmeê zich tevens stellen onder opzicht en tucht van de opzieners der Gemeente.

Bij *getrouwe* behandeling komt men dus onder den zegen des Heeren tot hetzelfde resultaat, wat staat en toestand der kerk betreft.

En voorts:

. . . . . .

De beschuldiging van »*Separatisme*" mogen we naar luid van onze beginselen en historie met alle recht afwijzen.

Maar hetzelfde mogen de »Doleerenden" doen, waar wij hen soms verdenken van slechts een *restauratie* of *reorganisatie*, zonder wezenlijke reformatie te bedoelen of teminste te zullen verkrijgen.

De houding, door Dr Van Ronkel c. s. met *hun wetorganisatie-plan*" niet minder tegenover de »Doleantie" dan ook tegenover de »Scheiding" aangenomen, pleit in dezen niet weinig voor hen en dient misschien wel sommige gemoederen onder ons gerust te stellen.

Hierin ligt de hoofdzaak Men moet niet willen, dat de anderen worden gelijk als wij zijn, om óf de Christelijke Gereformeerden doleerend óf de Doleerenden Christelijk Gereformeerd te maken. Maar beiden moeten we ons onder het gebod des Heeren stellen, en zoo terugvinden die eenheid in kerkelijk leven, die onze vaderen ons aanbevalen en die ons dierlijk ontstolen is.

De heer Ds Bos van Bedum komt in een ingezonden stuk in *De Bazuin* sterk op tegen ons beweren, dat er tegenstanders van de hereeniging zouden bestaan, en alzoo de *Christelijke Gereformeerden* in *twee partijen* zouden zijn ingedeeld.

Hij zegt ervan:

Het komt mij voor, dat *De Heraut* het er in de laatste jaren op toelegt, om ons Chr. Gereformeerden in *twee partijen* te verdeelen, wat zeker meer dan de schrijver bedoelde tot allerlei misvattingen en verkeerde indrukken bij hen die nog buiten onze gemeenschap staan aanleiding gaf, ook onder ons schadelijk kan werken en mij wel eens doet denken aan het: verdeel en heersch.

Tegen deze onvriendelijke insinuatie moeten we met al de kracht die in ons is opkomen.

Waaraan ontleent Ds. Bos het recht om over onzen *toeleg* te oordeelen? Wat geeft hem bevoegdheid, aan ons een Jezuietische intentie naar het *divide et impera* toe te schrijven? Kan hij dan lezen in jemands hart?

Reeds dat zulk een woord uit de pen kon vloeien, toont overtuigend, dat Ds. Bos ons *waantrouwt:* en waantrouwen is nooit uit den wortel der broederlijke liefde geweest.

Wat voorstelling ook!

Alsof waar tweeërlei opinie feitelijk bestaat, en de ééne dier beide opinien u blijkbaar nader staat dan de andere, u kon toegedicht, dat gij deswege *den toeleg* hebt, om in twee partijen te verdeelen!

Ons dacht het gold hier de beginselen van wat waar in de zake der kerke is en voor de toekomst die kerk in het spoor van Gods heilig Woord kan houden.

En waar bij zulk een ernstig belang door sommigen verdedigd wordt wat u schadelijk dunkt, en door anderen gesteund wat u waarheid is, wat steekt er daar wonders in, dat ge tot die eersten u meer dan tot die anderen voelt aangetrokken?

Intusschen nemen we er nota van, dat ook Ds. Bos niet als *tegenstander* der vereeniging te boek wil staan.

Het zedelijk motief, dat we ons eigenlijk vereenigen *moeten*, is dus ook tegenover zijne bedenkingen onze bondgenoot.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. Kerken.

Door de class. vergadering, gehouden te Rotterdam op Donderdag 3 Mei jl., werd besloten het volgende langs dezen weg te publiceeren:

»Na nauwgezet onderzoek komt de classis terug op haar vroeger genomen besluit om Ds. Raman *niet* in de kerken onzer classis te laten optreden en laat het voorts in de vrijheid der kerken van zijn dienst gebruik te maken."

Namens de vergadering voornoemd,
F. FORTUIN, h. t. *scriba*.

Barendrecht, 3 Mei 1888.

Classicale vergadering der classis Harderwijk.

Op 30 April werd deze vergadering gehouden te Barneveld. Zeven kerken waren vertegenwoordigd door afgevaardigde kerkeraadsleden, terwijl nog uit vier andere gemeenten personen aanwezig waren tot het geven en ontvangen van inlichtingen hoe te handelen.

Na opening der vergadering door den praeses der vorige vergadering werd het presidium opgedragen aan Dr. W. van den Bergh. Tot scriba werd benoemd de diaken van de roepende kerk, H. J. van Essen. Bij het onderzoek naar den staat van de verschillende kerken bleek, dat te Nunspeet, Ermeloo, Kootwijk en Barneveld besloten was tot oprichting eener school met den Bijbel; omtrent één gemeente mocht bijzondere geestelijke werkzaamheid bericht worden; uitvoerig werd gehandeld over de toelating tot het heilig Avondmaal, gelijk dit door een drietal kerken was geregeld. Ter sprake kwam ook de gedragslijn, aangenomen tegenover een tegen-kerkeraad, in verband met art. 77 der kerkenorde.

Tot afgevaardigden voor de aanstaande voorloopige synode werden benoemd Dr. Van den Bergh en ouderling Knottenbelt uit Barneveld; secundus Ds. Houtzagers en ouderling Van Loo uit Ermeloo. Besloten werd den kerkeraad van Utrecht in overweging te geven aan de synode een dank-, vasten- en bededag te doen voorafgaan, wegens enkele algemeene zwarigheden, de kerken betreffende. Voorstellen of vragen zouden ingediend worden in zake 1. de vereeniging met de Chr. Gereformeerden; 2. het ouderlingenambt; 3. het ambt der geloovigen; 4. de toelating tot het heilig Avondmaal; 5 het schoolverband; 6. catechisatieboekjes; 7. tractementen van predikanten; 8. bewerking van nog niet doleerende kerken; 9. de zending.

Approbatie werd verleend op het beroep van Ds. Middelkoop naar Nijkerk, terwijl ook het beroep van den heer W. Mulder Jr. naar Harderwijk werd goedgekeurd, onder voorwaarde dat de kerkeraad zich om nader advies in zake het examen naar art. 8 tot heeren deputaten synodi zal wenden.

Na behandeling van enkele ingekomen vraagpunten werd aan broeders uit vier verschillende kerken advies gegeven, hoe verder te handelen tot bevordering der reformatie.

De aanstaande provinciale diaconale conferentie werd vastgesteld op 31 Mei aanstaande te Ermeloo, de classicale conferentie te Epe in de eerste helft van Juni zoo mogelijk, de classicale vergadering te Kootwijk in de eerste helft van Juli.

Des avonds trad broeder Mulder Jr. op en behandelde Psalm 21:1—6, waarbij veel tot ontdekking, onderwijzing en vertroosting mocht verkondigd worden.

H. J. VAN ESSEN, *scriba*.

P.S. Door den penningmeester van het fonds voor noodlijdende kerken, den heer W. de Vroom te Harderwijk, van Dr. W. van den Bergh te V. voor de kerk te Kootwijk ontvangen uit Arnhem *f* 40.98; uit Winterswijk *f* 3.46; uit Gerkesklooster *f* 18.75.

De gecombineerde classis van Rotterdam heeft in hare gecombineerde vergadering van Maandag 7 Mei, na het houden van een colloquium, ten overstaan van de deputaten van het convent, met den door de kerk van Kralingen beroepen predikant A. O. Schaafsma, het door die kerk op Z Eerw. uitgebracht beroep geapprobeerd.

W. GEESINK,
classis loco-scriba.

Binnenland.

Haarlem. Gisterenavond hadden wij het genoegen, den heer Mr. D. P. D. Fabius, hoogleeraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, daartoe door het locaal Comité alhier verzocht, te mogen hooren.

Nadat de waarnemende voorzitter, de heer M. Cléban, de vergadering had geopend met het laten zingen van Psalm 86:3, het lezen van Jer. 3:12—15 en Matth. 9:35—38 en gebed, trad de heer Fabius op en verklaarde dat hij zou spreken over: »De Vrije Universiteit in hare beteekenis voor het leven van ons volk."

In de eerste plaats wees hij er op, dat de Vrije Universiteit daar staat *als bewijs der belangstelling van het volk in de wetenschap*. Reeds Groen van Prinsterer, herinnerde spreker, had gewaarschuwd tegen geringschatting van het peil van ontwikkeling, dat bij de volksklasse bestaat, toen hij schreef: »Stel het volk niet te laag; het is de slaperigheid en onkunde der *meer ontwikkelden*, waarin het grootste gevaar ligt." 1) En vroeger: »Veeleer de slaphéid in de hoogere standen brengt ons ten val. Het instinct eener Christelijke zieleverwantschap, die aan den daglooner zoowel als aan den staatsman het *religieuse* vraagstuk, de gewetensvraag, doet herkennen onder den *politieken* vorm, is dikwerf meest ontwikkeld bij den geringste naar de wereld, die levenswijsheid in de Heilige Schrift zoekt. Niet in de doofheid, niet in de dofheid der volksklasse ligt de oorzaak van ons leed, maar wel hierin, dat de volksstem (ook waar de spreuk gold: *Vox populi vox Dei*, d. i. De stem des volks is de stem van God), ondanks de uitnemendheid van haar Christelijke aspiratie, in de stiklucht van hoogere kringen gesmoord werd." 2) De Heilige Schrift is immer een factor van volksontwikkeling. Spreker had eens een rechterlijk ambtenaar ontmoet, die verklaarde dat de bevolking van Urk zoo bevattelijk is. En juist leeft die bevolking nog veel met de Schrift. Ontwikkelend werkt de Bijbel met name daarom, wijl hij voor allerlei gevallen goddelijke aanwijzingen bevat van onzen plicht en dus den lezer dringt om na te denken. En terwijl naar de woorden Gods bij Jesaja: »Laat ze voort brengen en ons verkondigen de dingen, die hierna gebeuren zullen; verkondigt de vorige dingen, welke die geweest zijn, opdat wij het ter harte nemen en het einde daarvan weten; of doet ons de toekomende dingen hooren. Verkondigt dingen die hierna komen zullen, opdat wij weten dat gij goden zijt" 1), ook thans de vereerders van de goden dezer eeuw moeten zwijgen, zoodra hun gevraagd wordt wat in de toekomst zal geschieden, weet de Christen dit, althans in hoofdzaak, uit de Schrift, en kan hij bij haar licht, uit het verleden en heden, tot op zekere hoogte bepalen wat de toekomst zal brengen. Dat het volk de wetenschap lief heeft, blijkt immers wel uit de vrijwillige bijdragen waardoor de Vrije Universiteit bestaat en die meest door den minderen man geofferd worden, terwijl de inrichtingen van openbaar onderwijs leven uit de rijks- en gemeentekas, die allen moeten helpen vullen. En daarom verdient zij de belangstelling van een iegelijk, die prijs stelt op kennis en wetenschap.

Maar, zoo werpt de voorstander der openbare school ons tegen, die mildheid van den minderen man voor deze hoogeschool is geen gevolg van zijn liefde voor de wetenschap, maar hiervan, dat hij in haar een middel ziet tot verbreiding van zijn geloof. Maar, antwoordde spreker, dan hebben onze vrienden dit wellicht van den tegenstander geleerd. Wat hebben de Liberalen veel anders gedaan dan de wetenschap bezigen als middel om het ongeloof te verbreiden? Indien op dit eigen oogenblik de verplichte bijdrage der Christusbelijders voor het openbaar onderwijs wegvijl, zou dan dat onderwijs niet wellicht ineenstorten? Hebben zij niet voor bijkans alle katheders, behoudens enkele uitzonderingen, mannen doen optreden, die bestrijders en verwerpers van het Christelijk geloof zijn, en daardoor getoond, dat minder liefde voor de wetenschap hen dreef dan de zucht om ons volk van zijn geloof af te trekken?

En niet slechts verdient deze stichting de belangstelling van wie de wetenschap lief heeft. Ook zij, die het gevaar beseffen, waarmede het socialisme ons bedreigt, moesten haar als *een krachtig middel daartegen* begroeten. Wat toch bedoelt het socialisme? Dit, dat voor aller en eens iegelijks belang de overheid moet zorg dragen. Daarin zijn de Liberalen hen voorgegaan, door het verkondigen van de stelling, dat het onderwijs een voorwerp is van de aanhoudende zorg der regeering. Want op zijn beurt zegt nu de Socialist: Het volk heeft ook behoefte aan lichamelijke gezondheid en kracht en dus aan goede voeding, mede om niet verhinderd te worden in de opvoeding van zijne kinderen door de zorgen voor het dagelijksch brood. En bij de ontwikkeling des lichaams heeft de overheid ook belang, gelijk bij die des verstands. En of nu de Liberalist daartegen opkomt, of den Socialist laat praten, of minachtend de schouders ophaalt over zijn eisch, dat de overheid aan den burger werk en daardoor brood zal verschaffen, dat redt hem niet. Zijn eigen standpunt, om eigenlijk van de bemoeiing der overheid het heil te wachten, geeft aan den Socialist het wapen in handen om haar te dwingen als verzorgster van aller en eens ieders belangen op te treden. Ook het conservatisme, dat liefst de nu eenmaal bestaande zorg der overheid voor het onderwijs wil behouden, bereidt voor het socialisme den weg, gelijk Mr. Groen van Prinsterer reeds uitsprak dat conservatisme, liberalisme en socialisme slechts takken zijn van denzelfden wortel. Daartegenover is de Vrije Universiteit de belichaming van het beginsel, dat ieder zooveel mogelijk *zelf* voor zijn eigen belang moet zorgen; dat met name de opvoeding der kinderen de plicht der *ouders* is; en dat de overheid slechts dán mag handelen, zoo de ouders of het volk hun roeping verzuimen of tot de vervulling daarvan buiten staat zijn. Weshalve ieder, die het gevaar inziet, waarmede het socialisme ons bedreigt, nl. van een gewelddadige omkeering der maatschappij, wijl het daarin het eenig middel ziet tot zuivering van den toestand, de Vrije Universiteit met vreugde moet begroeten als een dam, die daartegen is opgeworpen.

In de derde plaats wees Zijn Hooggeleerde er op, dat zij ook de belangstelling verdient van ieder, die prijs stelt op *vrije en krachtige ontwikkeling van het volksleven*. Geeft gij aan een zwakke een kruk, dan, ja, heeft hij een steun om op te gaan. Maar laat ge hem die maar houden, dan went hij er zich aan om op die kruk te gaan, en verliest alzoo de veerkracht om op eigen beenen te staan en te loopen, instede van op die kruk. En zoo ook, als een mensch er zich aan went om op een ander mensch of op de overheid te leunen, d. w. z. aan dezen de zorg over te laten voor alles, waarvoor God de Heere de zorg op hem gelegd heeft; dan krijgt die zaakwaarnemer, hij zij privaat persoon of overheid, zulk een nietsdoener almeer in zijn macht, en brengt hem ook, waar hij niet wilde wezen. Zoo is het ook met de school gegaan, die, juist wijl ons volk er zich niet om bekommerde en de zorg ervoor aan de overheid overliet, een instrument is geworden om duizenden van den Christus af te trekken en hun bewustzijn te vullen met de beginselen der revolutie. Verzet daartegen baatte niet, zoolang men het onderwijs der jeugd als de taak der overheid bleef beschouwen, wijl zij in de belastingen het middel bezat om den burger te dwingen die school te helpen onderhouden, en haar een richting te geven gelijk de machthebbers wilden. Eerst toen het Christenvolk, juist door dat gevaar wakker geschud, leerde beseffen, dat niet de overheid, maar de ouders voor de opvoeding van hun kroost moeten zorgen, en door God bereidvaardig gemaakt werd om daarvoor geld en goed te offeren en zijn krachten in te spannen, zag het in, dat werkeloosheid van het volk tot albemoeiing der overheid moet leiden, de toewijding en veerkracht der liefde bij een volk ontzenuwen, en het rijp maken om weerloos en willoos te worden geleid waarheen zij, die de macht in handen hebben, het willen brengen. Wie dus wenscht, dat ons volk niet in zulk een staat van weerloosheid en willoosheid verzinkt, maar integendeel zijn roeping verstaat, de verplichting kent, die God daaraan heeft opgelegd, en den drang van het heilig »moeten" opvolgt, desnouds tegen al wat macht en invloed bezit in, — die moet dan ook de Vrije Universiteit liefhebben, wijl ze juist aan deze schoone trekken van het volk haar bestaan dankt. Immers, zij is geboren uit het besef, dat liefde tot God den Heere, en ook tot ons volk, en zorg voor zijne toekomst het den belijders van Jezus Christus tot een plicht maakte om de wetenschap, die zulk een machtigen invloed op de denkbeelden van een volk en van zijn regeerders, en daardoor op de richting van zijn openbaar leven oefent, en naar Gods bestel moet oefenen, niet over te laten aan een groep, die haar door de wet van 1876 tot een instrument had gemaakt, om ons volk van den levenden God en zijn Woord los te maken. Zij heeft evenals de lagere school, door de liefde tot Christus en ons volk gedrongen, de Christenen weder geleid tot het offeren van penningen, van gebed en andere gaven, en bevordert dus de veerkracht van wie zich aan haar toewijden. Immers, voor wat men zelf gedaan en bekostigd heeft, zal men meer liefde hebben, dan voor wat men zonder eenige inspanning van anderen ontvangt.

Te meer verdient de Vrije Universiteit de waardeering van anderen, wijl ze ook *een middel is tot bescherming der volksvrijheid*, juist door het volk weder uit zijn slaperigheid te wekken, tot zelfwerkzaamheid aan te sporen en daar te staan als een levend teeken van deze laatste. Immers, vervolgde de hoogleeraar, de volksvrijheid komt wel terdege in gevaar, zoodra de overheid het in haar macht krijgt om door gedurige uitzetting van haar bemoeiing de richting van het volksleven te bepalen. Wijl de zondige mensch steeds geneigd is om vooral op zijn eigen belang te letten, bestaat ook voor de overheid de verzoeking, om minder aan het belang des volks te denken, dan wel op gestadige uitbreiding van eigen macht bedacht te zijn. Jarenlang hebben de Liberalen dit getoond door de opkomst der vrije school eer tegen te werken dan te bevorderen en steeds uit te gaan van het beginsel, dat de openbare school de eigenlijke, echte school is. Dit leidt er op zijn beurt weder toe om alle krachten in te spannen om in het bezit dier macht te blijven, ook uit vrees dat een andere richting, kreeg ze eens de macht in handen, op haar beurt hetzelfde zou doen, namelijk de verdrongen richting zooveel mogelijk tegen te werken, gelijk deze het haar had gedaan. Vandaar, dat de Liberalen zich zoo ingespannen hebben om meester van het regeerkasteel te blijven en met zooveel tegenzin de door hen stelselmatig achteruitgezette Anti-liberalen de teugels zagen in handen nemen. Tot dusver toch hadden zij door het kanaal der openbare scholen mildelijk de neutrale wateren doen vloeien. Maar kwamen nu de Roomschen bijv. aan het roer, dan zouden dezen het in hun macht hebben om door dezelfde scholen de wateren van het Ultramontanisme te doen vloeien, met andere woorden, ernaar kunnen streven om ons volk Roomsch te maken, gelijk de Liberalen het liberaal poogden te maken. Wie dus dit spelen met het volk, om maar van de overheidsmacht meester te worden en het daardoor naar zijn wil te dwingen, verfoeit en als een ramp beschouwt, moet dan ook het optreden der Vrije Universiteit met ingenomenheid beschouwen, als een openbaring van het streven om de bemoeiing der overheid zooveel mogelijk te beperken, en zoo de verzoeking af te snijden om door misbruik van gezag het volk te vervormen naar een bij de heerschende partij geliefd ideaal.

Van niet minder belang is de vraag naar *de verhouding tusschen de mindere standen en de mannen der wetenschap*, waarop spreker ten vijfde wees. Heeft het liberalisme tusschen deze beide kringen een breuke doen ontstaan, door te beweren, dat geloof en wetenschap niet te vereenigen zijn en zijne aanhangers als »het denkend deel der natie" te betitelen, volgens spreker zal dan toch dit feit slechts als een noodzakelijk kwaad te beschouwen zijn, indien het waar is, dat die klove er moet zijn. Maar dit laatste is niet zoo. Waar met name de mindere klasse nog vasthoudt aan het geloof, nog blijft bij de belijdenis van de kerk aller eeuwen, nog in en bij den Bijbel leeft, daar kan zeer wel gemeenschap bestaan tusschen het volk en den geleerde, die voor den Bijbel buigt en ook in zijne studie door dien Bijbel zich laat voorlichten en leiden. Dan toch krijgt het volk weer mannen, die het begrijpen en ermede leven, en als zijn tolken zijne beginselen en belangen bepleiten in de pers, voor den troon en van den katheder. En voor zulke mannen zal de mindere man liefde en waardeering hebben, wegens het bewustzijn van geesteséénheid. Het volk zal ophouden de wetenschap te wantrouwen als bestrijdster van zijn geloof, en dat wel door de ervaring, dat deze wel terdege ten bate komt van het Christelijk geloof, en juist daardoor haar leeren liefhebben. En wijl nu de Vrije Universiteit juist bedoelt mannen te kweeken en door hen een wetenschap in het leven te roepen die, zelf aan den Bijbel gebonden, bij zijn licht de vragen des levens pogen te beantwoorden, verdient zij de liefde van elk, die verlangt een einde te zien komen aan de vijandige houding, waarin het Christenvolk en de geleerden maar al te vaak tegenover elkander staan.

Evenzoo, betoogde de spreker, kan de Vrije Universiteit onder Gods zegen *den band der gemeenschap herstellen tusschen de kerken en de predikers*. Sedert 1816 is die band in toenemende mate verbroken en door wederzijdsch wantrouwen vervangen. Aan de hoogescholen toch wierd den aanstaanden bedienaren van Gods Woord geleerd, dat dit Woord een boek is, met allerlei fabelen vervuld; dat nog van verzoening door het bloed des kruises te spreken, liefdelooze denkbeelden omtrent den hoogen God verraadt, die men als »bloedtheologie" brandmerkte; dat de heilige Drieëenheid niets dan een driegodendom is en dat er geen Heilige Geest als een Goddelijk Persoon bestaat. Wel werd over de bestrijding van de leer der Hervormde Kerk telkens bij de synode geklaagd; wel erkende deze in 1841, dat er zeer dringende behoefte was aan mannen, die met gemoedelijke nauwgezetheid het Evangelie predikten; maar wat ze deed of sprak, de bestrijding van de door God in zijn Woord geopenbaarde waarheid ging haar gang. Ook de gemeente sliep jarenlang en steide zich ermede tevreden, dat in de theologische faculteiten, die toch vooral ten dienste der Hervormde Kerk bestemd waren, enkel leden dier kerk tot hoogleeraar werden benoemd, hoewel dezen volstrekt niet gebonden waren aan hare belijdenisschriften. (De oude Wormser schreef, meen ik, voor meer dan 50 jaren aan Groen, dat sedert 1816 niet één hoogleeraar in de faculteit der Godgeleerdheid was aangesteld, die het met de drie Formulieren van Eenigheid hield.) Toch had de laatste met zijn ver reikenden blik reeds in 1848 voorzien en uitgesproken, dat de bestaande hoogescholen voor de kerken al meer onbruikbaar zouden worden, en deze dus vroeg of laat een eigen school tot vorming van haar predikers zouden moeten stichten. In 1876 werd bij de nieuwe wet op het hooger onderwijs de faculteit in naam behouden, maar metterdaad vernietigd en tot een faculteit der